

Częstochowa, dn. 25.04.2014 roku

Magdalena Kochan

**Wiceprzewodnicząca Komisji Polityki
Społecznej i Rodziny Sejmu RP**

W dniu 18 października 2013 roku w Częstochowie odbył się II Ogólnopolski Integracyjny Zlot Asystentów Rodziny, w którym uczestniczyło około 40 asystentów rodziny, przedstawiciele nauki oraz Departamentu Polityki Rodzinnej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Współorganizatorem spotkania był Polski Instytut Mediacji i Integracji Społecznej. W czasie Zlotu odbyła się debata dotycząca stanu i kierunków rozwoju asystentury rodziny w Polsce, w czasie której sformułowano następujące postulaty, dotyczące zmian w Ustawie z dnia 9 czerwca 2012 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (**oznaczono tłustym drukiem**):

1. Do artykułu 11 dopisanie punktu 3.

Art. 11. 1. W przypadku, gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informacje o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza w tej rodzinie wywiad środowiskowy, na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.4)).

2. Po dokonaniu analizy sytuacji rodziny, pracownik socjalny przeprowadzający wywiad środowiskowy wnioskuję do kierownika ośrodka pomocy społecznej o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny.

3. Do skorzystania ze wsparcia asystenta rodziny mogą zgłaszać rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych inne podmioty poza pracownikami ośrodka pomocy społecznej, np. szkoła, sąsiedzi, placówki wsparcia dziennego, organizacje pozarządowe, rodzina wprost do realizatora tej formy pomocy, bez pośrednictwa pracowników socjalnych.

Komentarz: asystenci rodziny wskazują, że rekrutacja rodzin do asystentury rodziny prowadzona jedynie przez ośrodek pomocy społecznej utrudnia dostęp do tej formy pomocy osobom, które nie korzystają ze świadczeń pieniężnych lub nie chcą skorzystać z pomocy a nawet pośrednictwa pracowników socjalnych w dostępie do tej formy wsparcia.

2. Zmiany w art. 12. poprzez wykreślenie podpunktu b i c oraz uzupełnienie punktu a.

Art. 12. 1. Asystentem rodziny może być osoba, która:

1) posiada:

a) wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie lub praca socjalna **i udokumentuje ukończenie w sumie co najmniej 230 godzinnego szkolenia/szkoleń z zakresu pracy z rodziną, a także co najmniej 3-letni staż pracy z dziećmi lub rodziną,**

~~lub b) wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku uzupełnione szkoleniem z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub~~

~~studiami podyplomowymi obejmującymi zakres programowy szkolenia określony na podstawie ust. 3 i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub e) wykształcenie średnie i szkolenie z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną, a także udokumentuje co najmniej 3-letni staż pracy z dziećmi lub rodziną;~~

Komentarz: asystenci rodziny oraz uczestniczący w Zlocie przedstawiciele nauki (dr Dobroniega Trawkowska i dr Barbara Kowalczyk z Uniwersytetu Śląskiego, prof. dr hab. Piotr Sałustowicz z Wyższej Szkoły Psychologii Stosowanej w Warszawie, dr Izabela Krasiejko z Akademii im. Jana Długosza) uważają, iż posiadanie wyższego specjalistycznego wykształcenia oraz doświadczenia w pracy z rodziną przez osoby wykonujące ten zawód jest niezbędne ze względu na:

- cel, którym jest przeciwdziałanie odebrania dziecka z rodziny oraz pomoc rodzinie w osiągnięciu umiejętności samodzielnego rozwiązywania swoich problemów poprzez podjęcie przez rodziców pracy nad zmianą,
- różnorodność zadań wypełnianych przez asystenta rodziny określonych w art. 15. ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny,
- umiejętność określenia zagrożenia dla dziecka w rodzinie, czyli ocenienia, kiedy dziecko jeszcze może być w rodzinie biologicznej a kiedy powinno być odebrane do pieczy zastępczej,
- brak możliwości dokonania pogłębionej wstępnej diagnozy przez pracownika socjalnego w momencie przydzielania asystenta do rodziny, potwierdzony w praktyce,
- trudność i złożoność pracy z rodzinami z wieloma problemami, gdzie zazwyczaj niskie umiejętności opiekuńczo-wychowawcze i prowadzenia gospodarstwa domowego rodziców są jednym z problemów obok takich jak: przemoc, uzależnienia, zadłużenia, ubóstwo, bezrobocie, zagrożenie bezdomnością,
- związaną z tym konieczność wsparcia rodziny w kilku sferach (socjalno-bytowej, psychologicznej, zawodowej, społecznej, zdrowotnej),
- specyfikę pracy z rodziną z wieloma problemami, która wymusza zastosowanie modelu pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej oraz dialogu motywującego do zmiany,
- zróżnicowane w obrębie gmin, zwłaszcza niskie w gminach wiejskich lokalne zasoby pomocowe, które nie zawsze pozwalają na współpracę z innymi specjalistami,
- prestiż zawodu.

Należałoby określić np. trzyletni okres przejściowy na uzupełnienie wykształcenia.

3. Do art. 12 dopisanie pkt. 7 i 8.

7. Asystent rodziny ma prawo do korzystania z superwizji pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną.

8. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego może określić, w drodze rozporządzenia:

- 1) wytyczne i standard dla superwizji pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną,
- 2) tryb nadawania certyfikatu superwizora pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną, i odpłatności za postępowanie związane z uzyskaniem certyfikatu,
- 3) sposób i tryb oraz minimum programowe dla szkolenia superwizorów pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną,

- 4) wzór certyfikatu superwizora pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną, o którym mowa w ust. 2,
- 5) tryb sporządzania i udostępniania do wiadomości publicznej list certyfikowanych superwizorów pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną,
- 6) podmioty uprawnione do prowadzenia szkolenia z zakresu superwizji pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną,
- 7) zasady i tryb prowadzenia nadzoru merytorycznego nad szkoleniami dla superwizorów pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną.

Komentarz: Zapis ten może być w innym, odrębnym miejscu ustawy o wspieraniu rodziny, gdyż superwizją pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną powinni być objęci nie tylko asystenci rodziny, ale inne osoby pracujące z rodziną na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, np. koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, psychologowie, pedagodzy świadczący rodzinom usługi specjalistycznego poradnictwa.

Asystenci rodziny wskazują konieczność poddawania się superwizji ze względu na trudność i interdyscyplinarność pracy z rodziną z wieloma problemami oraz duże obciążenie emocjonalne prowadzące do wypalenia zawodowego.

Polski Instytut Mediacji i Integracji Społecznej w partnerstwie z Centrum Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach w Warszawie mające od 2010 roku doświadczenie w szkoleniu i superwizowaniu asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej może bezpłatnie podjąć się opracowania standardu pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną oraz programu szkoleń dla superwizorów. Przy czym należy również podkreślić, iż istnieje grupa doświadczonych superwizorów pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną, z których pracy na początek można by skorzystać, po analizie poziomu ich wykształcenia oraz doświadczenia potwierdzonego przez nich dokumentami (m. in. rekomendacjami instytucji, w których prowadzili superwizje).

4. Zmiana w art. 12. ust. 4.

4. Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić prace, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak **nie może przekroczyć 10**.

Komentarz: asystenci rodziny wskazują, że zmniejszenie liczby rodzin jest konieczne w celu umożliwienia indywidualizacji pracy z rodziną, każdym członkiem rodziny oraz zastosowania modelu relacyjnego. Biorąc pod uwagę, że odbiorcami wsparcia rodziny są zazwyczaj rodziny wielodzietne liczba osób, z którymi asystent pracuje przy 10 rodzinach wynosi ponad 40. Ten standard jest utrzymywany w innych rodzajach asystentury, nawet tam, gdzie pracuje się z jedną osobą, np. w przypadku bezdomności.

5. Zmiana w art. 12 ust. 1. – wykreślenie słów „nie rzadziej niż”

15) dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, ~~nie rzadziej niż~~ co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1;

Komentarz: asystenci rodziny twierdzą, że ich zwierzchnicy oczekują od nich co miesięcznych sprawozdań. Nadmiar dokumentacji odciąża asystentów rodziny od terenowej pracy z rodzinami.

6. Zmiana w art. 17. Ust. 2. poprzez wykreślenie fragmentu dotyczącego zatrudnienia na umowę zlecenie

2. Praca asystenta rodziny jest wykonywana w ramach stosunku pracy w systemie zadaniowego czasu pracy ~~albo umowy o świadczenie usług, do której, zgodnie z ustawą z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.5)), stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.~~

Komentarz: jedynie zatrudnienie na umowę o pracę gwarantuje solidne i profesjonalne wykonywanie obowiązków zawodowych oraz ogranicza możliwość łączenia ról zawodowych przez jedną osobę poprzez zatrudnianie w kilku instytucjach (np. asystenta rodziny z pracownikiem socjalnym, kuratorem sądowym, wychowawcą w placówkach op-wych).

7. Dopisanie do któregoś artykułu np. 16 praw pracowniczych, które mają inne służby społeczne wykonujące pracę w miejscu zamieszkania rodziny w tzw. terenie np. pracownicy socjalni:

1. **Asystentowi rodziny, jeżeli przepracował nieprzerwalnie co najmniej 3 lat, przysługuje co 2 lata dodatkowe 10 dni roboczych urlopu wypoczynkowego.**
2. **Asystentowi rodziny przysługuje zwrot kosztów szkoleń i superwizji w zakresie pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną.**
3. **Asystentowi rodziny przysługuje zwrot kosztów przejazdów do miejsc wykonywania czynności zawodowych, w tym miejsca zamieszkania rodziny.**
4. **Dzień 9 czerwca ustanawia się Dniem Asystenta Rodziny.**
5. **Asystent rodziny ma prawo do otrzymywania nagród za wybitne osiągnięcia i innowacyjne rozwiązania w pracy z rodzinami.**

Podsumowanie:

Propozycja zmian w przepisach prawa jest uzasadniana przez środowisko asystentów rodziny i naukowców - badaczy tej problematyki potrzebą umożliwienia indywidualizacji pracy z rodziną z wieloma problemami, skoncentrowania na każdej osobie w rodzinie oraz koniecznością oddziaływania na kilku płaszczyznach (podstawowe potrzeby, opieka i wychowanie dzieci, zatrudnienie, poszukiwanie rozwiązań trudności natury psychologicznej, odbudowa więzi rodzinnej, spędzanie wolnego czasu itd.), lub inaczej w kilku sferach (socjalno-bytowej, psychologicznej, zawodowej, społecznej, zdrowotnej). Prawa pracownicze mają natomiast pozwolić na organizację pracy dostosowaną do trudności i złożoności zadań wykonywanych przez asystenta z rodziną na podstawie art. 15. 1. ustawy o wspieraniu rodziny, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu oraz odchodzeniu od wykonywania tego zawodu osób z wysokimi kwalifikacjami i doświadczeniem w pracy z rodziną. Postulaty wyłonione na Zlocie potwierdziły oczekiwania asystentów rodziny, zebrane w czasie ogólnopolskich badań naukowych, których wyniki znajdują się w monografii „Zawód asystenta rodziny w procesie profesjonalizacji” Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2013.

dr hab. Izabela Krasiejko